



СТОЛИЦИТЕ

БРЮКСЕЛ – КОСМОПОЛИТНИЯТ ГРАД

Брюксел – столицата на Кралство Белгия, е разположен почти в центъра на малката държава – в леко нахълмена местност, на границата между платата на централна Белгия и равната Приморска низина. Градът отстои на 80 км от брега на Северно море при белгийското пристанище Остенде и на 43 км от естуара на Шелда при Антверпен. Надморската му височина е между 13 и 70 м, но раздвижената топография предлага очарователна панорама при поглед отдалече или от някоя от височините, които попадат в градските очертания. Релефът разнообразява и самия градски ландшафт, като на места леко наклонените улици напомнят за някои части от София.

Брюксел, космополитният град на Белгия, има двуезичен статут и обединява „олиото и водата“ – валонците и фламандците, които навсякъде другаде в страната са териториално разделени „като с нож“.

Понастоящем официално в града живеят около 1,1 млн. жители на площ от 161,38 км². Въпреки сходството по тези общи показатели с нашата столица София, Брюксел всъщност е доста по-населен, особено през деня – гъстотата на населението, живеещо в типичната градска територия, е около 6600 д/км², а тази на района в радиус до 50–60 км от града е около 1000 д/км², като голяма част от околното провинциално население ежедневно пътува за работа в столицата. Въпреки перфектната организация на обществен транспорт и създаваните социални и икономически стимули за неговото използване, в часовете „пик“ по входно-изходните магистрала и околновръстното шосе на града се образуват колосални задръствания.

Днес Брюксел е известен като столицата на обединена Европа. Изборът на града за седалище на повечето от институциите на Европейския съюз (Европейската комисия, Съвета на Европейския съюз, част от Европейския парламент и др.) и НАТО практически го превръща в най-космополитното селище на Стария континент. Тази роля на града дава значителни предимства (особено от гледна точка на привличането на инвестиции), но има и доста недостатъци – въпреки вложените огромни средства за подобряване на инфраструктурата, поради сложната организация на града и голе-

мия приток на хора – както белгийци, така и от всички краища на света, в Брюксел не може да се постигне организираността и подредеността, каквито отдавна съществуват в другите големи белгийски градове като Гент и Антверпен. Тук значително по-често възникват проблеми с паркирането, с поддръжката на битово-комуналните съоръжения, с чистотата и хигиената, с престъпността и хулиганството. Един показателен пример – столицата е един от малкото големи градове в Белгия, в който няма добре организирани алеи за велосипедисти, а и велосипедът не е така популярен, както например в Гент и Брюге. В тази връзка столичната община започна кампания за популяризиране на велосипеда като превозно средство в града – на ключови места са разположени стоянки с обществени велосипеди, откъдето срещу монета може да се отключи велосипед и да се използва, като след това се остави на която и да е от другите стоянки, при което потребителят получава монетата си обратно!

Добре е да се споменат някои факти от миналото на Брюксел, които има пряко отношение към неговото настояще. Историята на града започва през 580 г., когато Св. Горик основава манастир на малък остров на река Зене (Brussels history, 2007). Самото селище е основано около 979 г. от Шарл, дук на Долна Лотарингия (която е част от наследството на Франкската държава).

През Средните векове градът е един от владетелските центрове на областта Брабант, която е била под властта на местните феодали, на Хабсбургите и на кралете на Испания. По-новата история се свързва с окупацията от Наполеонова Франция и с обявяването на свободната Нидерландска държава. През 1830 г. тук за първи път се развива белгийският флаг и се обявява отделянето на Белгия от кралство Нидерландия, с което започва и историята на града като столица на независима държава. През Първата и Втората световна война Белгия се оказва в центъра на военните действия и пострадва значително, без да има реална вина за нито една от войните. Именно разположението на малката държава между главните западноевропейски велики сили (Германия, Франция и Великобритания) става

един от водещите мотиви при определянето на нейната столица за седалище на институциите на Обединена Европа.

Трябва да се отбележи, че по географското си положение и по своето минало Брюксел е фактически фламандски град, в който от периода на френската окупация (1793–1815) започва постепенно засилване на френското влияние. Тази тенденция продължава и след обявяването на града за столица на белгийското кралство. А това не е случайно, тъй като в миналото френският е бил езикът на дипломатията, а френската култура е била еталон за подражание в цяла Европа (към 2006 г. френски се говори от 77 % от населението, а холандски – едва от 16 % , Janssens, 2008). Фламандският архитектурен стил е запазен в малка част от столицата – в рамките на стария център, където най-известното място е „Гроуте маркт“ (Големият площад), обявен за обект на културното наследство на ЮНЕСКО. Той изумява с изящество и монументалността на своята архитектура, едновременно с това напомняйки много на площадите в другите стари фламандски градове – Брюге, Гент и Антверпен. За разлика от споменатите градове, в Брюксел сгради в този традиционен стил, датиращ от XVII в., се срещат твърде малко.

Развитието на града като столица през последните почти 180 години без съмнение е довело до внасянето на редица архитектурни влияния, които сякаш са „обезличили“ местните стилови елементи – явление, характерно за почти всяка столица. Поради това съвременната градска архитектура е твърде разнολика – тук могат да се видят постройки във фламандски, френски, австрийски стил, както и много сгради със съмнителна естетическа стойност, строени в периода между 30-те до 60-те години на XX в. и „чудеса от стъкло и бетон“. Тази архитектурна смесица отново предизвиква аналогии с българската столица.

Населението на Брюксел е пестроцветно в истинския смисъл на думата и представя почти всички раси и народности – по данни от 1991 г. едва 64 % от градските жители са белгийци (Eggerickx et al., 1999). В същото време чуждестранните имигранти в града не живеят в затворени общности, а са размесени както помежду си, така и с местното население. На всяка крачка по улиците се усеща, че Брюксел е един много жив град – най-живият в страната, в който активният живот продължава 24 часа в денонощието – нещо уникално за Белгия, в която обикновено след 19 ч. по улиците не се среща жива душа.

В Брюксел определено има много неща, които заслужават да се видят – освен „Гроуте маркт“ със сградата на старото кметство, такива са още красивият „Парк на пясъчния хълм“; огромният „Палат на правосъдието“, който по размери съперничи на „Двореца на парламента“ в Букурещ и е една от най-големите сгради в света; площадът при „Двореца на правосъдието“, от който се разкрива чудесна гледка към разположения в леко нахълмена местност град. В белгийската столица могат да се видят и някои от „прочутите“ забележителности, използвани за популяризиране на Брюксел като европейски и световен културен център.

Много от тях всъщност са със съмнителна естетическа стойност, като например „Пишльото“ – един от символите на Брюксел.

Като цяло, повечето от забележителностите на белгийската столица са концентрирани в централната част на града. Тя се отличава с типичната за средновековните градове на Европа радиално-концентрична конфигурация на пътната мрежа. Има обаче и няколко по-отдалечени, но много стойностни туристически обекти като Природонаучният музей, Кралският музей на изящните изкуства, Музеят за Централна Африка, Военно-историческият музей, Експозицията на открито „Мини-Европа“, представяща модели на известни сгради от света в мащаб 1:25 и др.

За любителите на модерната архитектура интерес представляват сградите на Европейската комисия, Атомiumът (103-метрова метална конструкция, символизираща атомната структура на кристал, построена за Международното изложение през 1958 г.) и др.

Ключовото географско положение на Брюксел без съмнение е допринесло за превръщането му в най-големия транспортен център на Белгия – от него радиално излизат магистрала към всички краища на страната. В града има метро, трамваи, автобуси, 2 летища. Преминаващата през града р. Зене няма практическо значение – от хигиенни съображения на територията на града тя е била напълно покрита още през 1871 г., като върху нея са изградени някои от главните булеварди. Въпреки това Брюксел е пристанищен град – с морето го свързва дългият 28 км. канал Брюксел-Шелда (с 4 шлюза, преодоляващи денивелацията от 14 м), който е прокопан още през 1561 г.

С богатото си историческо минало, космополитното си население и пестрите си улици Брюксел под знамето с местния жълт ирис несъмнено е една от големите забележителности на Стария континент (вж. I корица). Но като столица на Европа градът плаща своя цена – губи от типично белгийското в своя облик. И същевременно най-ценното съкровище на Брюксел не е архитектурният му блясък, а неговата атмосфера – той излъчва живот, какъвто вече няма в изкуствената красота на много други мъртви по дух селища. И в това отношение Брюксел твърде много наподобява нашата София – затова там софиянецът се чувства като у дома си.

Литературни източници

Janssens, R. „Taalgebruik in Brussel en de plaats van het Nederlands. Enkele recente bevindingen“, Brussels Studies, Nummer 13, 7 January 2008.

Eggerickx et al., *De allochtone bevolking in België*, Algemene Volks- en Woningtelling op 1 maart 1991, Monografie nr. 3, 1999, Nationaal Instituut voor de Statistiek

*** Brussels History. <http://www.city-data.com/world-cities/Brussels-History.html>

Н. с. д-р **Емил Гачев**
Географски институт на БАН